

PARTICULARITĂȚILE INDIVIDUALE ALE CONDUCĂTORILOR AUTO CE AU PROVOCAT ACCIDENTUL RUTIER

THE INDIVIDUAL PARTICULARITIES OF AUTO DRIVERS WHAT CAUSED THE ROAD ACCIDENT

CZU: 159.923.33

DOI:

Lucia SAVCA

prof. univ.i., dr. Institutul de Criminologie
<https://orcid.org/0000-0001-6858-0011>

Valeria NICOLAU

licențiată în psihologie, Institutul de Criminologie

Rezumat

Accidentele rutiere se produc sub influența diferitor factori. Conducătorul auto la volan trece printr-o gamă variată de stări emoționale negative. Un rol important în prevenirea accidentelor îl au particularitățile individuale ale conducătorului auto. Acestea adesea nu pot dirija cu propriile emoții negative, aplică forța fizică pentru a exprima furia și pentru a intimida pe celălalt participant la trafic. Studiul realizat a relevat că 47,5% din conducătorii auto au înregistrat un nivel mediu al agresivității fizice, iar 52,5% un nivel scăzut. Comportamentul agresiv în trafic poate fi condiționat de tendințe de personalitate mixte cu trăsături suspecte de a fi patologice, preponderent - 80 % cu tendințe paranoide, 70% - tendințe instabile, 65% acuză stări depresive și ipohondrice, 60% acuză tendințe schizoide, iar 55% au tendințe impulsive și epileptoide. Studiul presupune cercetarea multiaspectuală a stărilor patologice a unui lot extins de conducători auto pentru confirmarea ipotezei.

Cuvinte-cheie: conducător auto, comportament agresiv, trafic rutier, tendințe de personalitate patologice, accidente rutiere.

Abstract

Traffic accidents occur under the influence of various factors. The driver goes through a wide range of negative emotional states at the steering wheel. An important role in accident prevention is played by the individual characteristics of the driver. They often can't deal with their own negative emotions, apply physical force to express anger and intimidate the other traffic participant. The study found that 47.5% of drivers had an average level of physical aggression and 52.5% a lower one. Aggressive behavior in traffic may be conditioned by mixed personality tendencies with suspected pathological features, mainly - 80% with paranoid tendencies, 70% - unsta-

ble tendencies, 65% have depressive and hypochondriac states, 60% denote schizoid tendencies, and 55% shown impulsive and epileptoid tendencies. The study involves a multi-aspect research of the pathological conditions of an extensive group of drivers in order to confirm the hypothesis.

Keywords: driver, aggressive behavior, traffic, pathological personality tendencies, traffic accidents.

Introducere Actualitatea temei investigate relevă faptul că comportamentul furios/agresiv la volan al conducătorilor auto adesea provoacă accidente rutiere care antrenează nu numai pierderi economice, dar și pierderi de vieți omenești. În anul 2020, în Moldova, au avut loc 1988 accidente rutiere, care s-au soldat cu 244 decese și 2245 traumatisme de diferit grad. În primele trei luni (ianuarie-martie) ale anului 2021, din cauza vitezei excesive s-au produs 423 de accidente în urma cărora 41 de persoane au decedat, 475 au avut traumatisme de diferit grad.

După datele enunțate de către poliția rutieră cele mai frecvente cauze a accidentelor rutiere sunt comise de către conducătorii auto în stare de ebrietate, din cauza vitezei excesive și din cauza neacordării priorității altor participanți la traficul rutier [10]. Aceste cauze sunt generate în mare măsură de particularitățile individuale ale conducătorului auto. Lipsa de responsabilitate, impulsurile psihologice, ce vin din interiorul fiecărui individ: agresivitatea, ostilitatea, nemulțumirea, revolta, sentimentul de inferioritate sau superioritate generează comportamentul indident în trafic, care în ultima instanță declanșează accidentul rutier [9].

Aglomerarea, ambuteiajele, abateri intenționate de la respectarea regulilor de circulație, perceperea și asumarea riscului, atitudinea față de pietoni și colegii din

trafic, dar și particularitățile individuale ale conducătorului auto conduc la sporirea accidentelor rutiere. Aflându-se la volan, conducătorul auto trece printr-o gamă variată de stări emoționale negative ca: iritabilitate, agresivitate, alertă, furie, stupeoare, exaltare, frică, spaimă, anxietate sau tristețe [7]. Aceste stări pot afecta atenția și reacțiile motorii ale conducătorului auto, capacitatea de a lua decizii corecte.

Scopul cercetării constă în evidențierea particularităților individuale de personalitate ale conducătorilor auto și a stilului de comportament în comiterea accidentelor rutiere.

Rolul trăsăturilor de personalitate, emoțiilor în trafic. Exprimarea puternică a unor emoții conduce la comportamente agresive, care pot ajunge până la maltratarea fizică a diverșilor participanți la trafic, distrugerea propriului vehicol. Provocarea accidentelor ține mai mult de un *dezechilibru* al structurii personalității. [2]

Unii cercetători au realizat studii asupra biografiei conducătorilor și a legăturilor care se pot face între datele biografice și provocarea accidentelor. Cele mai cunoscute sunt ale lui W. A. Tillmann (1948) și G. E. Hobbe (1949), care au căutat elemente pentru o anamneză a conducătorilor de taxiuri care au avut sau nu accidente; autorii i-au intervievat asupra mediului în care au copilărit și asupra copilăriei lor, au examinat proveniența lor

din familii complete sau monoparentale, agresiunea suferită în copilărie și dificultățile școlare. S-a constatat că șoferii care au comis accidente se distingeau net prin numeroase urme nevrotice infantile, dificultăți de disciplină la școală, dificultăți profesionale și alte anomalii sociale. [1]

Una dintre trăsăturile de personalitate des invocate în cercetările de psihologie rutieră este „căutarea senzației”, definită ca nevoia de senzații și experiențe variate, noi, complexe și ca plăcere de a-și asuma riscuri fizice și sociale pentru aceste experiențe [6]

Mânia la volan și furia la volan sunt diferite în măsura în care prima este fără echivoc și violentă, în timp ce a doua este deghizată într-o agresivitate reală, dar pasivă. Amândouă au totuși un punct în comun: sunt îndreptate spre ceilalți. Deschiderea la această sugestie oferă, totuși, ocazia unei noi deciptări a propriilor comportamente autodistrugătoare, deci o nouă posibilitate de a orienta această energie formidabilă în acțiuni mult mai profitabile. [5]

Havârneanu (2011) face o serie de constatări cu privire la utilizarea inventarelor de personalitate pentru a studia rolul factorilor de personalitate asupra comportamentului în trafic: „Autoevaluarea obiectivă a comportamentului agresiv este o problemă foarte dificilă din cauza tendinței de autoapărare și dezirabilitate socială a subiecților. Din punct de vedere al siguranței traficului furia este o problemă deosebit de importantă și aproape nimeni nu poate evalua fiabil nivelul propriu de agresivitate. Când ne referim la factorii de personalitate este important să evităm abordarea unidimensională și utilizarea unor dimensiuni contradictorii”. [3].

W. Shuster (1997) definește conducerea agresivă ca un incident în care un șofer supărat sau nerăbdător lovește intenționat un participant la trafic. În uzul curent există tendința de a considera conducerea agresivă ca manifestarea unor comportamente riscante, inclusiv excesul de viteză, aglomerația periculoasă în trafic, ignorarea semnalizării rutiere și a culorii roșii a semaforului. [4]

Particularitățile structurii psihice, exprimate în comportamentul conducătorilor auto sunt considerate factorii primordiali în geneza unui accident, datorită solicitărilor pe care le implică, ca o condiție ce favorizează relevarea unor factori psihologici dizarmonici.

Metodologia cercetării

Ipotezele cercetării Pentru atingerea scopului cercetării am înaintat următoarele ipoteze:

1. Conducătorii auto ce au comis accidente rutiere manifestă diferite tipuri de comportament agresiv la volan.

2. Există corelație semnificativă dintre manifestarea diferitor tipuri de comportament agresiv în traficul rutier și tendințele de personalitate dominante cu preponderență patologică a conducătorilor auto care au comis accidente rutiere.

Descrierea eșantionului de cercetare Eșantionul experimental a fost constituit din 40 de conducători auto de sex masculin, cu vârsta cuprinsă între 18-35 ani, care își ispășesc pedeapsa în cadrul Inspectoratului Național de Probațiune pentru comiterea accidentului rutier (tab. 1). La alcătuirea eșantionului de cercetare am ținut cont de principiul binevol. Preventiv au fost studiate dosarele persoanelor care au comis accidente rutiere din care s-au

colectat datele despre vârsta fizică, stagiul ca conducător auto, circumstanțele în care s-a produs accidentul.

Tabelul 1.
Repartizarea după etapele de vârstă a conducătorilor auto implicați în accidente

Vârsta	Nr. de persoane	%
18-22	8	20
23-28	13	32,5
29-31	8	20
32-35	11	27,5
Total	40	100

Ponderea mai mare din conducătorii auto, care poartă vina în comiterea accidentelor rutiere cu rata de 32,5 % (13 persoane) alcătuiesc persoanele cu vârsta cuprinsă între 23-28 ani (adultul tânăr) și 27,5 % (11 persoane) au vârsta cuprinsă între 32-35 ani (apare un nou nivel de integrare în maturitate), iar 20 % (8 persoane) au vârsta cuprinsă între 18-22 ani (perioada de tranziția de la adolescență la vârsta adultă) și 20 % (8 persoane) au vârsta cuprinsă între 29-31 ani.

Un rol important în șofatul cu succes îl are abilitățile acumulate în urma experienței de conducător auto, deaceia am considerat important să evidențiem și vechimea în funcția de conducător auto. (tab. 2.).

Tabelul 2.
Repartizarea eșantionului după stagiul de conducere

Timp	Nr. de persoane	%
Fără permis de conducere	3	7,5
1 lună – 1 an	10	25

2 – 5 ani	7	17,5
5 – 10 ani	8	20
10 – 15 ani	12	30
Total	40	100

Din eșantionul de cercetare, din 40 subiecți care au comis accidente rutiere, 7,5 % (3 persoane) au fost fără permis de conducere, 25 % (10 persoane) sunt șoferi începători 1 lună – 1 an, 17,5 % (7 persoane) stagiul acestora constă în limitele de la 2 – 5 ani, 20 % (8 persoane) stagiul echivalent cu 5 – 10 ani, iar 30 % (12 persoane) dintre ei sunt cu experiență de la 10 – 15 ani. De aici am putea concluziona că conducătorii auto începători comit accidente rutiere din lipsa experienței, iar cei cu un stagiul mai mare, având o mai mare încredere în sine, comit accidente din cauza vitezei exesive și lipsei de toleranță în trafic.

Instrumentelor utilizate: Pentru acest studiu am selectat următoarele instrumente:

Chestionarul „Exprimarea comportamentelor agresive la volan”, elaborat de L. Deffenbacher (2001, 2002b, 2004, traducere și adaptare de C. Havârneanu), constă din 50 de itemi măsurați pe o scală de 4 trepte: (1= aproape niciodată; 2= uneori; 3= de multe ori; 4= aproape întotdeauna). Acest chestionar evidențiază tipul de agresivitate manifestat în trafic: 1) exprimarea agresivității fizice; 2) exprimarea agresivității verbale; 3) utilizarea autovehiculului pentru a exprima furia; 4) expresii adaptative/constructive în rezolvarea de probleme în trafic. [3].

Test de personalitate (Bontilă). Testul conține 76 de întrebări la care subiectul urmează să răspundă prin cuvintele „da” sau „nu”, după cum acestea corespund felului de a fi al subiectului. Testul a fost aplicat individual. Conform datelor expe-

rimentale, s-a stabilit că toate valorile care trec de 120 indică tendințe patologice. Testul conține opt tendințe ale personalității: 1) emotivitate simplă; 2) psihoastenien, obsesii; 3) tendințe schizoide; 4) tendințe paranoice; 5) tendințe depresive și ipohondrice; 6) impulsivitate și tendințe epileptoide; 7) tendințe instabile, labilitate psihică; 8) tendințe antisociale [8].

Analiza și interpretarea calitativă și cantitativă a rezultatelor cercetării

În cercetare am înaintat ipoteza precum că conducătorii auto ce au comis accidente rutiere manifestă diferite tipuri de comportamente agresive la volan. În acest scop am aplicat chestionarul "Exprimarea comportamentelor agresive la volan",

elaborat de L. Deffenbacher (în adaptare de C. Havârneanu). Analiza calitativă și cantitativă a rezultatelor a evidențiat că 52,5% din conducătorii auto manifestă un nivel scăzut al agresivității fizice, iar 47,5% au înregistrat un nivel mediu. Nivel ridicat nu s-a depistat nici la unul din conducătorii auto. Conducătorul auto adesea aplică forța fizică pentru a exprima furia și pentru a intimida pe celălalt participant la trafic prin: gesturi ostile, părăsirea autovehiculului pentru a se confrunta cu un alt șofer ce a încălcat, după părerea lui, prevederile legale sau propriile hotare (fig. 1). Acest rezultat poate fi condiționat de faptul că fiind în situația de ispășire a pedepsii au conștientizat propriul comportament indicent care a condus la accident.

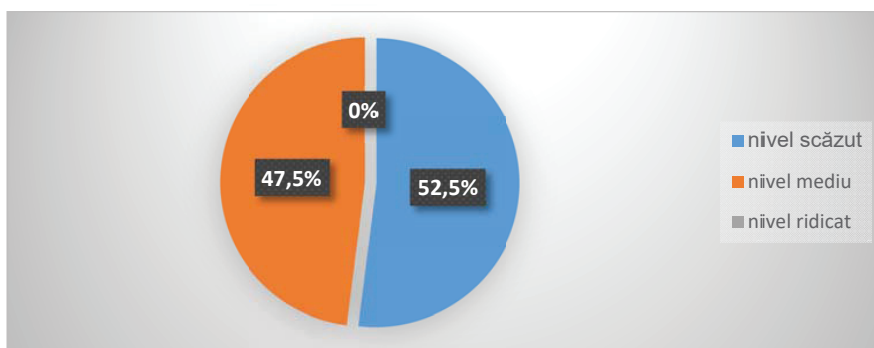

Fig 1. Exprimarea agresivității fizice generale la conducătorii auto.

În tabelul 3 sunt reflectate toate tipurile de comportament indecent pe care îl

manifestă conducătorii auto.

Tabelul 3

Exprimarea tipului de comportamente agresive

Scale	Nivel scăzut		Nivel mediu	
	Nr.	%	Nr.	%
Agresivitatea fizică	21	52,5	19	47,5
Agresivitatea verbală	18	45	22	55
Utilizarea vehiculului în exprimarea furiei	9	22,5	31	77,5
Exprimarea adaptativ/constructivă în rezolvarea problemelor în trafic	10	25	30	75

Analiza datelor din tabelul 3 cele mai multe persoane manifestă agresivitate fizică la nivel mediu – 47,5% și utilizează vehiculul în exprimarea furiei la nivel mediu 77,5%. Totodată 75% din conducătorii auto utilizează comportamentul adaptativ – constructiv în rezolvarea problemelor în trafic. Expresiile adaptative/constructive - determină strategii cognitive și comportamentale pentru conducerea în condiții de siguranță, de rezolvare a problemelor, a face față situațiilor frustrante, distragera atenției și reîncadrarea cognitivă a situației.

Astfel, putem concluziona că pes-

te jumătate din tinerii conducători auto ce au comis accidente rutiere: 50 - 77%, manifestă toate tipurile de comportamente agresive de nivel scăzut și mediu și cu prevalența utilizării autovehiculului pentru a exprima furia, ceea ce a confirmat **ipoteza 1.**

În continuare ne-a interesat să cunoaștem tendințele de personalitate specifice a conducătorilor auto incluși în demersul experimental. În tabelul 4 sunt redat rezultatele de la testul de personalitate G.Bontilă. Toate valorile mai mari decât 120 ce indică trăsături suspecte de a fi patologice.

Tabelul 4.

Tendințele de personalitate dominante (G.Bontilă)

Scale	Limitele normalității			Limitele patologice		
Emotivitate simplă	≤ 120	13	32,5%	>120	27	67,5%
Psihastenie, obsesiuni	≤ 120	27	67,5%	>120	13	32,5%
Tendințe schizoide	≤ 120	16	40%	>120	24	60%
Tendințe paranoice;	≤ 120	8	20%	>120	32	80%
Tendințe depresive și ipohondrice	≤ 120	14	35%	>120	26	65%
Tendințe impulsive și epileptoide	≤ 120	18	45%	>120	22	55%
Tendințe instabile	≤ 120	12	30%	>120	28	70%
Tendințe antisociale	≤ 120	21	52,5%	>120	19	47,5%

Analiza cantitativă și calitativă a datelor din tabelul 4., ne permite să concluzionăm că majoritatea tinerilor conducători auto prezintă personalități accentuate mixte cu preponderență a 80 % cu tendințe paranoice, 70%. prezintă tendințe instabile, trăsături suspecte de a fi patologice, iar 65% acuză stări depresive și ipohondrice, 60% acuză tendințe schizoide, iar 55% au tendințe impulsive și epileptoide.

Tendințele schizoide evidențiază ca-

racteristici ca introversie, sociofobie, rezistență, refuzul de a se implica în situații practice, frustrare, conduită bizară, înclinație spre visare. Tendințele paranoice sunt caracterizate prin suspiciune exagerată, neîncredere, reținere, distanțare, neconfidențialitate, ermetizare. Tendințele depresive provoacă comportamente specifice care au la bază un sentiment persistent de descurajare, lipsă de bucurii și nefericire, inconsecvență a motivației în a

face ceva. Impulsivitatea este caracterizată prin incapacitatea de stăpânire a afecțelor, izbucniri necontrolate, irascibilitate, ignorarea consecințelor negative. O parte din conducătorii auto - 47,5% manifestă tendințe antisociale. Tendințele antisociale desemnează incapacitatea de a se conforma normelor sociale. Acestea se manifestă prin conduită insensibilă, lipsa de regret și a sentimentelor de culpabilizare, impulsivitate, agresivitate, incapacitatea

de a învăța din experiențe negative, comportament conflictual.

În scopul confirmării/infirării ipotezii 2. și evidențierii corelației dintre manifestarea diferitor tipuri de comportamente agresive în trafic și tendințelor de personalitate dominante cu preponderență patologică a conducătorilor auto care au comis accidente rutiere am realizat analiza statistică, cu ajutorul coeficientului de corelație Bravais - Pearson (vezi tab. 5).

Tabelul 5.

Valorile medii și semnificația diferențelor tipurilor de manifestare a agresivității în trafic și tendințele de personalitate patologică la tinerii conducători auto, (după Bravais-Pearson)

	Agresivitate fizică	Agresivitate verbală	Exprimarea furiei cu ajutorul vehicul	Expresii adaptativ/constructive
Emotivitate simplă;	r=0,85 p ≤ 0,05	r=0,89 p ≤ 0,05	r=0,87 p ≤ 0,05	r=0,90 p ≤ 0,05
Psihastenie, obsesiuni;	r=0,80 p ≤ 0,05	r=0,90 p ≤ 0,05	r=0,87 p ≤ 0,05	r=0,90 p ≤ 0,05
Tendințe schizoide;	r=0,81 p ≤ 0,05	r=0,91 p ≤ 0,05	r=0,92 p ≤ 0,05	r=0,90 p ≤ 0,05
Tendințe paranoide;	r=0,87 p ≤ 0,05	r=0,91 p ≤ 0,05	r=0,93 p ≤ 0,05	r=0,93 p ≤ 0,05
Tendințe depresive și ipohondrice;	r=0,79 p ≤ 0,05	r=0,85 p ≤ 0,05	r=0,87 p ≤ 0,05	r=0,88 p ≤ 0,05
Tendințe impulsive și epileptoide;	r=0,79 p ≤ 0,05	r=0,90 p ≤ 0,05	r=0,88 p ≤ 0,05	r=0,89 p ≤ 0,05
Tendințe instabile (instabilitate psihică);	r=0,97 p ≤ 0,05	r=0,87 p ≤ 0,05	r=0,86 p ≤ 0,05	r=0,91 p ≤ 0,05
Tendințe antisociale (egocentrice);	r=0,83 p ≤ 0,05	r=0,87 p ≤ 0,05	r=0,89 p ≤ 0,05	r=0,88 p ≤ 0,05

Datele redată în tabelul 5 ne permite să constatăm corelația dintre cele două variabile cercetate, dintre tipurile de manifestare a agresivității în trafic și tendințele

de personalitate specifice:

➤ Corelație pozitivă semnificativă dintre manifestarea agresivității fizice în trafic și toate cele 8 trăsături ale perso-

nalității: emotivitatea simplă ($r = 0,85$, $p \leq 0,05$); psihastenie ($r = 0,80$, $p \leq 0,05$); tendințe schizoide ($r = 0,81$, $p \leq 0,05$); tendințe paranoice ($r = 0,87$, $p \leq 0,05$); tendințe depresive ($r = 0,79$, $p \leq 0,05$); tendințe impulsive ($r = 0,79$, $p \leq 0,05$); tendințe instabile ($r = 0,97$, $p \leq 0,05$); tendințe antisociale ($r = 0,83$, $p \leq 0,05$).

➤ Corelație pozitivă semnificativă dintre manifestarea agresivității verbale în trafic și toate cele 8 trăsături ale personalității: emotivitatea simplă ($r = 0,89$, $p \leq 0,05$); psihastenie ($r = 0,90$, $p \leq 0,05$); tendințe schizoide ($r = 0,91$, $p \leq 0,05$); tendințe paranoice ($r = 0,91$, $p \leq 0,05$); tendințe depresive ($r = 0,85$, $p \leq 0,05$); tendințe impulsive ($r = 0,90$, $p \leq 0,05$); tendințe instabile ($r = 0,87$, $p \leq 0,05$); tendințe antisociale ($r = 0,87$, $p \leq 0,05$).

➤ Corelație pozitivă semnificativă dintre manifestarea exprimării agresivității cu ajutorul autovehiculului și toate cele 8 trăsături ale personalității: emotivitatea simplă ($r = 0,87$, $p \leq 0,05$); psihastenie ($r = 0,87$, $p \leq 0,05$); tendințe schizoide ($r = 0,92$, $p \leq 0,05$); tendințe paranoice ($r = 0,93$, $p \leq 0,05$); tendințe depresive ($r = 0,87$, $p \leq 0,05$); tendințe impulsive ($r = 0,88$, $p \leq 0,05$); tendințe instabile ($r = 0,86$, $p \leq 0,05$); tendințe antisociale ($r = 0,89$, $p \leq 0,05$).

➤ Corelație pozitivă semnificativă dintre manifestarea mecanismelor constructive și adaptative în trafic și toate cele 8 trăsături de personalitate: emotivitatea simplă ($r = 0,90$, $p \leq 0,05$); psihastenie ($r = 0,90$, $p \leq 0,05$); tendințe schizoide ($r = 0,90$, $p \leq 0,05$); tendințe paranoice ($r = 0,93$, $p \leq 0,05$); tendințe depresive ($r = 0,88$, $p \leq 0,05$); tendințe impulsive ($r = 0,89$, $p \leq 0,05$); tendințe instabile ($r = 0,91$, $p \leq 0,05$); tendințe antisociale ($r =$

$0,88$, $p \leq 0,05$).

Datele interpretării statistice au demonstrat că există corelație semnificativă pozitivă dintre *trăsăturile de personalitate cu tendințe patologice și comportamentul agresiv la volan, ceea ce confirmă ipoteza 2.*

Concluzii:

1. Prezentul studiu a relevat utilizarea de către tinerii conducători auto a tuturor tipurilor de agresivitate la nivel scăzut și mediu, în special, a agresivității fizice și verbale în trafic, dar și a utilizării propriului vehicul.

2. Tendințele de personalitate în limitele patologice prezente la conducătorii auto pot fi cauza care provoacă comportamentul agresiv. La majoritatea conducătorilor auto s-a constatat tendințe de personalitate accentuate mixte cu preponderență a 80 % cu tendințe paranoice, 70% tendințe instabile, trăsături suspecte de a fi patologice, iar 65% acuză stări depresive și ipohondrice, 60% acuză tendințe schizoide, iar 55% au tendințe impulsive și epileptoide. Impulsurile psihologice, ce vin din interiorul fiecărui individ: agresivitatea, ostilitatea, nemulțumirea, revolta, sentimente de inferioritate sau superioritate pot stimula comportamentul indicent în trafic, care în ultima instanță pot declanșa accidente.

3. Studiul este realizat pe un lot de 40 de conducători auto, deaceia rezultatele nu pot fi considerate valide. Rezultatele obținute indică la necesitatea organizării unei cercetări multiaspectuale a stărilor patologice pe un lot extins din conducătorii auto, elaborarea unui program național de organizare a ședințelor de dezvoltare a capacităților de autoreglare emoțională.

4. Orice comportament violent este o

funcție a nivelului psihopatiei - cu cât sunt mai multe trăsături și caracteristici psihopatică și antisociale, cu atât este mai mare probabilitatea ca persoana să comită infracțiuni violente. Cu cât o persoană are mai multe tendințe spre trăsături psihopate, cu atât are mai multe oportunități de a izola sau „detașa”, sau „tăia” sentimentele de vi-

novăție, remușcări și atașament uman care altfel ar deveni un factor de descurajare internă pentru comiterea unui act violent.

5. Controlul psihologo-psihiatric multiaspectual al candidaților la conducătorii auto poate diminua esențial comportamentul conducătorilor auto ce conduce la accidente rutiere.

Bibliografie:

1. Blaj D., Psihologia conducătorului auto., București, pp. 36-43, pp. 105-120.

2. Havârneanu G., Psihologia transporturilor, București: Ed. Polirom, 2013, pp. 39

3. Havârneanu Cornel, Evaluarea psihologică a conducătorilor auto, Iași: Ed. Universității „Al. I. Cuza”, 2011, p.61. ISBN: 978-973-703-633-9

4. Mîslîțchi V., Guțu T., Relația dintre inteligența emoțională și comportamentul agresiv în trafic la tinerii conducători auto. În Psihologie, revista științifico-practică nr 1-2, 2018, pp. 12-21, ISSN 1857-2502.

5. Pistorio M., Înțelepciunea furiilor noastre, București: Ed. Niculescu, 2017, pp.148-155.

6. Potâng A., Botnari I., Factorii individuali și sociali în manifestarea agresivității la conducătorii auto. În Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale

Educației), nr.9 (119), 2018, pp. 114-118, ISSN 1857-2103. https://ibn.idsi.md/author_articles/36136?export=pdf (accesat 22.04.2021)

7. Savca L., Aspecte psiho-sociale privind comportamentul agresiv în trafic. În materialele Conferinței științifice internaționale. The contemporary issues of the socio-humanistic sciences, XIth edition. 03-04.12.2020, pp. 27-38, ULIM, Chișinău.

8. Savca L., Vîrlan M. Psihoteste, Vol. II, Chișinău: ed. Univers Pedagogic, 2008, pp 9-13, ISBN 978-9975-48-062-8.

9. Agresivitatea în trafic. Disponibil: <https://www.bizlaw.md/2017/06/30/agresivitatea-in-traffic-definita-in-regulamentul-circulatiei-rutiere-ce-risca-soferii> (accesat 09.03.21).

10. Agresivitatea la volan. Disponibil: <https://vdocuments.site/agresivitatea-la-volan.html> (accesat 09.04.2021).

Primit la redacție 22.05.2021